

Hastanede yatan çocukların hemşire algısının resim çizme yöntemi ile incelenmesi: Projektif araştırma

Gülzade Uysal¹, Duygu Sönmez Düzkaya², Gülçin Bozkurt³, Yağmur Çöplü⁴

¹Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul

²İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Hemş. Hiz. Müd., İstanbul

³İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İstanbul

⁴Kozyatağı Acıbadem Hastanesi, Yenidoğan Hemşiresi, Kozyatağı, İstanbul

Öz

Amaç: Araştırma, resim çizme yöntemini kullanarak hastaneye yatan çocuklarda hemşire algısını belirlemek amacıyla yapıldı. **Yöntem:** Tanımlayıcı özellikteki araştırmada, nicel veriler ve resim çizdirme yöntemi kullanılarak çocukların hemşire algısı irdelenmiştir. Araştırma bir üniversite hastanesinin çocuk sağlığı ve hastalıkları kliniğinde, Ekim 2016-Mayıs 2017 tarihlerinde gerçekleştirildi. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup verilerin toplanması için ayrılan sürede, hastanede yatmakta olan 3-12 yaş arasında çalışmaya katılmaya istekli 264 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturuldu. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan "Soru formu" ve çocuklara verilen beyaz bir A4 kağıt ve boya kalemleri kullanarak elde edildi. Çalışma sonucunda elde edilen veriler tanımlayıcı istatistiksel yöntemler ve çizilen resimlerde tematik tümevarım analiz yöntemleri kullanılarak değerlendirildi. **Bulgular:** Çalışma grubundaki çocukların yaş ortalamasının 7.36 ± 2.57 yıl, %50.8'inin erkek olduğu ve %57.6'sının kronik hastalık nedeniyle hastanede yattığı saptandı. Çocukların %76.1'inin resimlerinde hemşireyi insan figürü olarak çizdiği, %85.5'inin hemşireyi kadın olarak algıladığı ve 1/3'ünün (%33.7) hemşireyi olumsuz algıladığı belirlendi. Çocukların yaş, cinsiyet, hastanede yatma nedenleri, anne ve babalarının öğrenim durumlarının hemşire algılarını etkilemediği görüldü ($p > 0.05$). **Sonuç:** Hemşireler, çocukların gelişim düzeyine göre, sözel yöntemlerin yanı sıra resim çizme yöntemini; çocukların hemşire ve diğer sağlık profesyonellerinden beklentilerini, algılarını, hastane ve tedaviye ilişkin korku ve kaygıları belirlemek amacı ile kullanabilir.

Anahtar kelimeler: Çocuk, resim çizme, hastane, hemşire

Yazının geliş tarihi: 20.09.2017

Yazının kabul tarihi: 05.02.2018

Sorumlu yazar: Dr. Öğr. Üyesi Gülzade Uysal, Okan Üniv., Sağlık Bil. Fak., Hemşirelik Bölümü, Öğretim Üyesi, Akfırat-Tuzla 34959/İstanbul

Tel: 0216-6771630-3847

E-posta: gulzade.uysal@okan.edu.tr

Investigation of the nursing perception of children in hospital with drawing method: Projective research

Aim: There search was conducted in order to determine the nursing perception of the children in hospital by using the method of drawing pictures. **Method:** In the descriptive study, nurse perception of children was examined by using quantitative data an dimage drawing method. The research was implemented in a child's health and illness clinic of a university hospital from October 2016 to May 2017. No sample selection was made in the survey and 264 children who were willing to participate in the study between the ages of 3 and 12 in the hospital, were included in the study sample. The data were obtained using a "questionnaire form" prepared by the researchers and a white paper and crayons given to the children. The data obtained in the study was evaluated using descriptive statistical methods and thematic induction analysis methods in drawnimages. **Results:** It is found that, the mean age of the children in the study group was 7.36 ± 2.57 years, 50.8% were male and 57.6% were hospitalized due to chronic illness. It was determined that 76.1% of the children painted the nurse as a human figure in the pictures, 85.5% perceived the nurse as a woman and 1/3 (33.7%) perceived the nurse a negatively. It was seen that the age, gender, reasons for staying in the hospital, the educational status of the parents did not affect the nurse perceptions ($p > 0.05$). **Conclusion:** Nurses, in addition to verbal methods, according to the level of development of children, can use to determine the expectations and perceptions of children from nurses and other health professionals with their fears and concerns about hospital and treatment.

Keywords: Child, drawing, hospital, nurse

Giriş

Hastaneye yatmanın çocukları psikolojik, fizyolojik ve bilişsel yönden etkilediği, kaygı ve endişelerini arttırdığı, bağımsızlıklarını engellediği bilinmektedir.^{1,2} Hastalığın türü, hastane ortamı, yapılacak uygulamalar ve tedavi ekibinin tepkisine göre hastaneye yatmanın çocuk ve ailedeki etkisi değişmektedir.^{3,4,5} Hastane ortamı, yapılan girişimler ve sağlık çalışanları hakkında deneyimi olmayan çocuklar anksiyete, depresyon ve agresyon yaşamaktadır.^{5,6} Şen Beytut ve ark. (2009)⁵ hastanede izlenen 9-12 yaş arasındaki çocukların çizdikleri resimlerde; depresyon, anksiyete, agresyonu sık yansıttıklarını saptamıştır.

Çocuklar resim çizerken kendilerine özgü ifadeler ile çizim yapmakta ve farklı yönlerini gösterebilmektedir.^{5,7} Güven (2009)⁸ çocukların çizdikleri resimlerle psikolojik durumlarını, kişilerarası ilişkilerini ve çeşitli duygularını sergilediğini ve iç dünyalarını yansıttığını bildirmektedir. Malchiodi (2001)⁹, çocuklar ile etkileşimde resmin bir iletişim aracı olduğunu, resim yapmanın çocuğu rahatlatığı ve güven

duygusunu geliştirdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla hastane gibi yabancı ortamlarda çocukların duygularını ifade etmesi için resim çizdirme yöntemi kullanılabilir.^{10,11}

Hemşireler çocuğun gelişim düzeyine uygun iletişim tekniklerini kullanabilmelidir. Çocukların duygularını ifade etmelerinde kolay ve yalın bir yöntem olan resim çizdirmenin kullanılması ile çocuk ve hemşire arasında daha güçlü bağların oluşabileceği bildirilmektedir.^{11,12} Resim çocuğun sorunlarına, güçlü ya da rahatsız edici deneyimlerine dair veri sağlamasının yanı sıra çocukların kendileri, çevreleri hakkındaki duygu ve düşüncelerini, algılarını fantezilerini ve gözlemlerini paylaşma fırsatı sağlar.¹² Resim çizdirme yolu ile elde edilen veriler hemşireler tarafından; çocuklardan sorunlarını belirleme, gelişim düzeyine uygun iletişim kurma ve uygun yaklaşımda bulunmak için kullanılabilir.^{1,8,13-15} Aynı zamanda hastaneye yatan çocukların fiziksel, sosyal ve psikolojik tepkileri ve hemşirelere yönelik algılarının belirlenmesi, hemşirenin çocuk ve aileye yaklaşımlarını gözden geçirme olanağı sağlayacaktır.^{5,15}

Araştırma, resim çizme yöntemini kullanarak hastanede yatan çocuklarda hemşire algısını belirlemek amacıyla yapıldı.

Yöntem

Tanımlayıcı özellikteki araştırmada, nicel veriler resim çizdirme yöntemi kullanılarak çocukların hemşire algısı irdelendi. Projektif bir yöntem olarak kabul edilen resim çizdirme yöntemi çocukların duygularını ve algılarını anlamlandırmak için psikologlar tarafından da sık kullanılmaktadır.^{5,12}

Araştırma bir üniversite hastanesinin çocuk sağlığı ve hastalıkları kliniğinde, Ekim 2016-Mayıs 2017 tarihlerinde gerçekleştirildi. Verilerin toplanması için ayrılan sürede her hafta Perşembe günleri kliniğe gidilerek veriler elde edildi.

Araştırmanın evren ve örnekleme: Araştırmanın evrenini, çalışmanın yürütüldüğü çocuk sağlığı ve hastalıkları kliniğinde yatan 3-12 yaş arasındaki çocuklar oluşturdu. Araştırmanın yürütüldüğü klinikte iki çocuk servisi bulunmakta olup toplam 53 yatak vardır. Servislerde 22 hemşire, 7 uzman ve 8 asistan doktor çalışmaktadır. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniğine çocuklar birçok farklı kronik ve akut hastalık tanısı ile kabul edilmektedir. Her iki servisin de kendine ait birer oyun odası ve ailelerin kullanımına açık mutfakları bulunmaktadır. Çocuk ve Yenidoğan Yoğun Bakım ünitelerinde yatan hastalar örneklem dışında bırakılmıştır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup verilerin toplanması için ayrılan sürede, hastanede yatmakta olan iletişim kurulabilen, resim çizebilecek beceriye sahip, 3-12 yaş arasında çalışmaya katılmaya istekli 264 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturdu. Araştırmaya katılmayı red eden 13 çocuk araştırma dışında bırakıldı.

Veri toplama araçları: Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan "Soru formu" ve çocuklara verilen beyaz bir A4 kağıt ve boya kalemleri kullanarak elde edildi. Soru formunda çocuk ve ebeveyne ilişkin sosyo-demografik özellikleri içeren 17 soru yer aldı ve yanıtlar ebeveynlerden alındı.

Çocuk sağlığı ve hastalıkları kliniğinde yatan çocuklara boş beyaz bir A4 kağıt ve 12 renk boya kalemi verilerek "hemşire" denilince akıllarına ilk gelen şeyleri çizmeleri istendi. Araştırmacılar biri tarafından resmi tamamlayan çocuklara çizdiği resim ile ilgili "Resimde kimler var?", "Ne yapıyorlar?", "Nasıl davranıyorlar?", "Ne söylüyor?" gibi sorular soruldu. Çocukların çizdikleri resimler ile ilgili açıklamalar/yorumları soru formuna araştırmacılar tarafından kayıt edildi. Çocukların çizdiği resimler ve yapmış oldukları açıklamalar çizimleri yaptıran aynı iki araştırmacı tarafından tematik olarak analiz edilerek olumlu ve olumsuz hemşirelik algısı başlıkları altında katagorize edildi. Çalışma bulgularında çocukların resimlerine ve yaptıkları açıklamalara örnekler verildi.

Veri analizi ve yorumlama: Çalışma sonucunda elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programında tanımlayıcı istatistiksel analizler; sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, min-max, ki kare yöntemleri ile değerlendirildi. Çizilen resimler ise tümevarım analiz yöntemi kullanılarak değerlendirildi.

Patton (2002)'a göre tümevarım analiz yöntemi çocukların sembolik dünyasını anlamada araştırmaya önemli katkılar sağlamaktadır. Tümevarım analiz, kodlama yoluyla verilerin kategorilere ayrılması, kategoriler arasındaki ilişkileri çıkararak tema ve alt temalar oluşturmasıdır. Bu araştırmada ayrı bir uzmanlık gerektiren bir alan olması nedeniyle çocukların resimlerde yansıttığı gelişim özelliklerine göre irdelene yapılması amaçlanmamıştır. Çocukların çizdikleri resimlerine yönelik sorulara verdikleri yanıtlar doğrultusunda, iki uzman tarafından değerlendirilerek "olumlu hemşirelik algıları" ve "olumsuz hemşirelik algıları" şeklinde iki kategoriye ayrıldı. Çocuklardan resimleri yorumlamaları istenmiş ve açıklamaları resim kağıdına not alınmıştır. Sevgi dolu, iyileştiren, kurtaran, yardım eden, oyun oynatan, güler yüzlü, iyi insan, melek gibi, çiçek gibi, eğlenceli, arkadaş gibi, doğum günü kutlar, güzel, süslü, kahraman vb. ifadeler olumlu algılar olarak kabul

edilmiştir. İğne yapan, can acıtan, ilaç veren, ağlatan, korkutan, kızgın, sinirli, sus yapar, susturur vb. ifadeler olumsuz algılar olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın etik yönü: Veri toplama öncesinde Okan Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izinler (Etik kurul no:77) alınmıştır. Veri toplama aşamasında, tüm ebeveynlere çalışmanın amacı hakkında bilgi verilerek sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Resimlerin tematik analizleri yapılırken çocukların isimleri kullanılmamış, rakamlar ile kodlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde hastanede yatan çocukların ve ebeveynlerinin tanıtıcı özellikleri, hemşirelik algılarına ilişkin nicel veriler ve çocukların çizimlerine yer verilmiştir.

Çocuk ve ebeveynlere ilişkin tanıtıcı özellikler Tablo 1'de verildi. Çalışma grubundaki çocukların yaş ortalamasının 7.36 ± 2.57 yıl, %50.8'inin erkek, %81.8'inin çekirdek ailede yaşadığı ve %95'inin sosyal güvencesinin olduğu belirlendi. Çocukların hastanede yatış nedenleri incelendiğinde; %57.6'sının kronik hastalık (kanser, diyabet, kistik fibrozis, astım vd.), %42.4'ünün ise akut bir hastalık (ishal, ateş, apandisit vd.) nedeniyle hastanede yattığı görüldü (Tablo 1).

Ebeveynlere ilişkin özellikler incelendiğinde; annelerin ortalama 33.30 ± 6.19 yaşında olduğu, %48.9'unun ilkökul-ortaokul mezunu olduğu ve %67'sinin ev hanımı olduğu saptandı. Babaların ise ortalama 37.42 ± 6.20 yaşında, %36'sının ilkökul-ortaokul mezunu olduğu ve %94.3'ünün çalıştığı belirlendi (Tablo 1).

Çocukların hemşirelik algılarına ilişkin veriler Tablo 2'de yer almaktadır. Çocukların %76.1'inin resimlerinde hemşire çizdiği, %85.5'inin hemşireyi kadın olarak algıladığı (Şekil 5'te çocuk çizdiği resmi "*Hastanede hemşire ve doktorlar var. Hemşireler kız, büyük çizdiğim erkek olan da doktor*" şeklinde açıklamış) ve %23.9'unun hemşireye ilişkin düşüncelerini anlatırken resimde hemşire yerine başka semboller

(yıldız, kalp, enjektör vd.) kullandığı belirlendi (Tablo 2).

Çocukların resimlerindeki hemşireyi %66.3'ünün olumlu (sevgi dolu, iyileştiren, yardım eden, oyun oynatan, güler yüzlü, iyi insan, melek, çiçek gibi) algıladığı ve %33.7'sinin ise olumsuz (iğne yapan, can acıtan, ilaç veren, ağlatan, korkutan, kızgın) şeklinde algıladığı görüldü (Tablo 2).

Çocukların olumlu algıları için seçilen örneklerden Resim 1'de: "*Elinde zürafa ile gezen güler yüzlü bir hemşire çizdim. Bir yıldız çizdim, hastanede güvende ve huzurlu olduğumu anlatıyor*", Resim 2'de "*Hemşireler bizi her sabah ziyaret ediyor, durumumuzu değerlendiriyor. Hep yanımızdalar bizi yalnız bırakmıyorlar*" şeklinde açıklama yapmıştır.

Çocukların resimlerindeki olumsuz hemşire algısına örnek olarak seçilen Resim 3'de: "*Hastaneye babamla gelmek istiyorum, ama serviste babaların kalması yasak. Serviste bizimle ilgilenen sarı saçlı çok sinirli bir hemşire var.*" Resim 4'de: "*Hemşire ve iğne çizdim. Hemşire deyince aklıma iğne geliyor, hemşire odaya girdiğinde ağlıyorum*" şeklinde çizdiği resmi yorumladığı saptandı. Bir diğer çocuk ise çizdiği resmi, Resim 5: "*Hastanede hemşire ve doktorlar. Hemşireler kız, büyük çizdiğim erkek olan da doktor*" olarak yorumlamıştır.

Araştırmaya katılan çocukların ve ailelerin özellikleri ile çocukların resimlerde yansıttığı hemşire algılarının karşılaştırmasına tablo 3'te yer verildi. Çocukların yaş gruplarına göre olumlu ve olumsuz algıları karşılaştırıldığında, en fazla 3-6 yaş grubundaki çocukların olumsuz algı ifade ettikleri ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görüldü ($p > 0.05$). Çocukların cinsiyetlerine göre hemşire algıları incelendiğinde, kız çocuklarının daha fazla olumsuz algı bildirdiği, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptandı ($p > 0.05$). Çocukların hastanede kronik veya akut hastalık nedeni ile yatıyor olmalarının hemşire algılarını etkilemediği belirlendi ($p > 0.05$). Çocukların anne ve babalarının öğrenim durumlarının çocukların hemşire algılarını etkileyen bir özellik olmadığı görüldü ($p > 0.05$) (Tablo3).

Tablo 1. Çocuk ve ebeveynleri tanıtıcı özellikler (n=264)

Özellikler	n	%
Çocuk yaş		
3-6 yaş	111	42.0
7-12 yaş	153	58.0
Çocuk cinsiyet		
Kız	130	49.2
Erkek	134	50.8
Çocuğun hastanede yatma nedeni		
Kronik hastalık	152	57.6
Akut hastalık	112	42.4
Kardeşinin olması		
Var	169	64.0
Yok	95	36.0
Aile tipi		
Çekirdek aile	216	81.8
Geniş aile	48	18.2
Anne öğrenim durumu		
İlkokul- ortaokul mezunu	129	48.9
Lise mezunu	81	30.7
Üniversite mezunu	54	20.5
Anne çalışma durumu		
Çalışan	87	33.0
Çalışmayan	177	67.0
Baba öğrenim durumu		
İlkokul- ortaokul mezunu	95	36.0
Lise mezunu	84	31.2
Üniversite mezunu	85	32.2
Baba çalışma durumu		
Çalışan	250	94.7
Çalışmayan	14	5.3
Çocuk yaş ortalaması	7.36±2.57	
Anne yaş ortalaması	33.30±6.19	
Baba yaş ortalaması	37.42±6.20	

Tablo 2. Çocukların çizdiği resimlerdeki hemşire algıları (n=264)

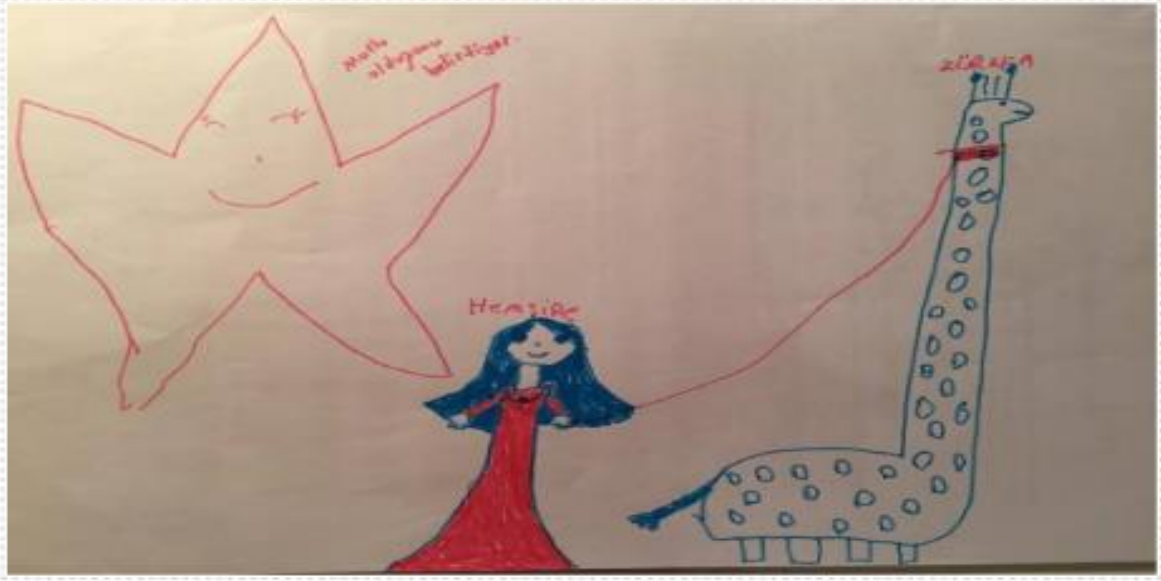
Özellikler	n	%
Resimlerde hemşire varlığı (n=264)		
Var	201	76.1
Yok	63	23.9
Resimlerde hemşirelerin cinsiyetleri (n=201)		
Kadın	172	85.5
Erkek	29	14.5
Çocukların resimlerdeki algıları		
Olumlu algılar (n=175)		
Sevgi dolu	53	30.3
İyileştiren, kurtaran	42	24.0
Yardım eden	18	10.3
Oyun oynatan	18	10.3
Güler yüzlü	14	8.0
İyi insan	13	7.4
Melek gibi	7	4.0
Çiçek gibi	4	2.3
Diğer ¹	6	3.4
Olumsuz algılar (n=89)		
İğne yapan, can acıtan	54	60.7
İlaç veren	14	15.7
Ağlatan	8	9.0
Korkutan	6	6.7
Kızgın, sinirli	4	4.5
Diğer ²	3	3.4

¹Eğlenceli, arkadaş gibi, doğum günü kutlar, güzel, süslü, kahraman ²Sus yapar, susturur

Tablo 3. Çocuklar ve ebeveynlerin özellikleri ile resimlerdeki hemşirelik algılarının karşılaştırılması (n=264)

Özellikler	Olumlu Algı		Olumsuz Algı		Test / p
	n=175		n=89		
	n	%	n	%	
<i>Çocuk yaş</i>					
3- 6 yaş	68	38.9	43	48.3	- 0.09*
7-12 yaş	107	61.1	46	45.7	
<i>Çocuk cinsiyet</i>					
Kız	80	45.7	50	56.2	- 0.07*
Erkek	95	54.3	39	43.8	
<i>Hastanede yatma nedeni</i>					
Akut	79	45.1	33	37.1	- 0.237*
Kronik	96	54.9	56	62.9	
<i>Anne-öğrenim durumu</i>					
İlk-ortaokul mezunu	83	47.4	46	51.7	1.096 0.578
Lise mezunu	53	30.3	28	31.5	
Üniversite mezunu	39	22.3	15	16.8	
<i>Baba-öğrenim durumu</i>					
İlk-ortaokul mezunu	59	33.7	36	40.4	1.909 0.385
Lise mezunu	55	31.4	29	32.6	
Üniversite mezunu	61	34.9	24	27.0	

*Chi square test, *Fisher exact test*

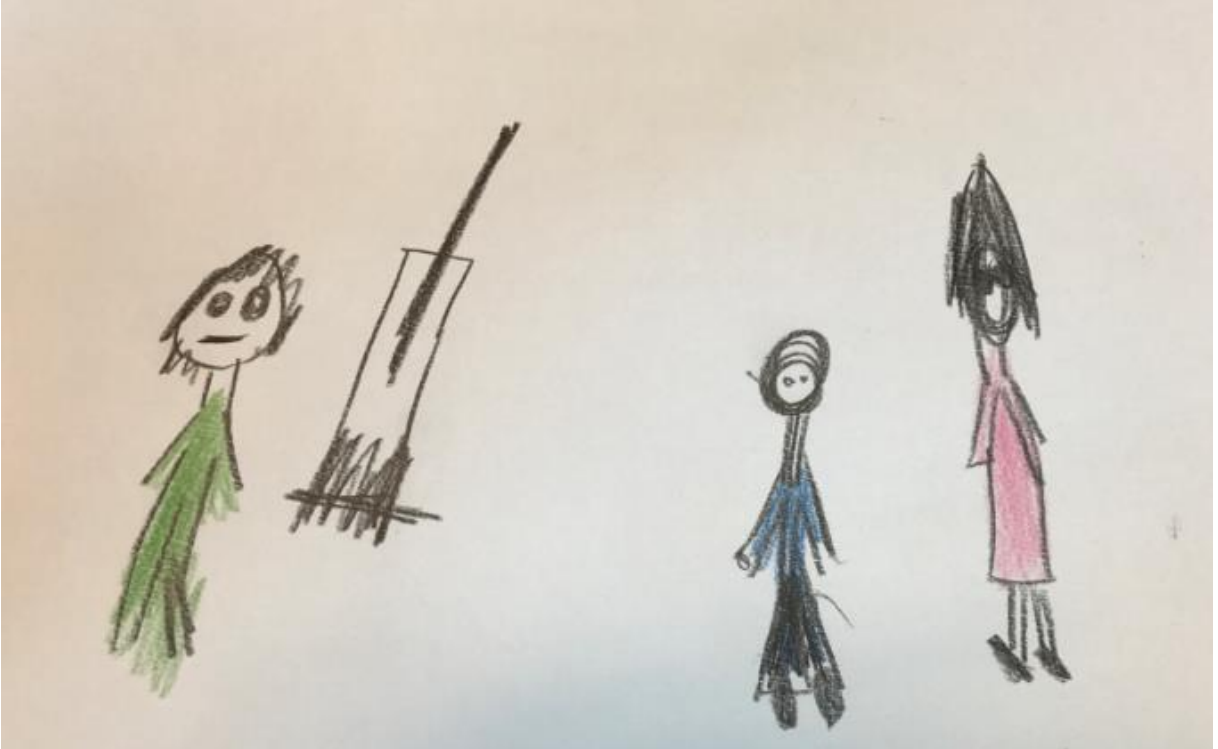
Resim 1. (Kod 215) "Elinde zürafa ile gezen güler yüzlü bir hemşire çizdim. Bir yıldız çizdim, hastanede güvende ve huzurlu olduğumu anlatıyor."

Resim 2. (Kod 229) "Hemşireler bizi her sabah ziyaret ediyor, durumumuzu değerlendiriyor. Hep yanımızdalar bizi yalnız bırakmıyorlar."

Resim 3. (Kod 195) "Hastaneye babamla gelmek istiyorum, ama serviste babaların kalması yasak. Serviste bizimle ilgilenen sarı saçlı çok sinirli bir hemşire var."

Resim 4. (Kod 230) "Hemşire ve iğne çizdim. Hemşire deyince aklıma iğne geliyor, hemşire odaya girdiğinde ağlıyorum"

Resim 5. (Kod 298): "Hastanede hemşire ve doktorlar. Hemşireler kız, büyük çizdiğim erkek olan da doktor"

Tartışma

Yetişkinlere göre duygularını sözlü olarak yeterince ifade edemeyen çocukların resim çizerek psikolojik durumlarını, kişilerarası ilişkilerini, çeşitli duygularını ve iç dünyalarını yansıttıkları^{5,8,12}, hemşirelerin çocukları tanımak için resim çizme yöntemini kullanması önerilmektedir^{16,17}.

Araştırmaya katılan çocukların %76.1'inin hemşireyi resimlerinde insan figürü ile ve çoğunluğunun (%85.5) kadın olarak çizdiği belirlenmiştir. Canbulat ve ark. (2012)¹³'ünün yapmış olduğu bir çalışmada, çocukların %57.8'inin hemşireleri kadın figüründe çizdiği saptanmıştır. Çocuklardan biri hemşire ve doktor çizdiği resimde (Şekil 5) "hastanede hemşire ve doktorlar var. Hemşireler kız,

büyük çizdiğim erkek olan da doktor" şeklindeki açıklaması hemşirelik mesleğinin kadınlara özgü bir meslek olarak algılandığını göstermektedir. Hemşirelerin daha çok kadın figüründe çizilmesinin nedeni ülkemizde halen çalışan kadın hemşire sayısının fazla olması ve çocukların daha çok kadın hemşirelerle karşılaşılıyor olması ile açıklanabilir.

Alan literatüründe çocukların altı yaşından itibaren çevresinde gördüğü şeyleri resme aktarmayı becerdiği, yedi yaşından itibaren uzamsal derinlikleri, hareket ve renkleri daha doğru aktarabildiği belirtilmektedir.⁹ Bu çalışmada gelişimsel düzeyi göz önünde bulundurularak okul öncesi (3-6 yaş) ve okul yaş grubu (7-12 yaş) şeklinde gruplandırılan çocuklarda

hemşire algıları açısından fark olmadığı belirlendi. Projektif bir yöntem olarak kabul edilen resim çizdirme yöntemi çocukların duyguları ve algılarını değerlendirmek için psikologlar tarafında sık kullanılmaktadır.^{5,9} Resimleri daha iyi anlamak için çocuğun farklı yaşlarda kendini ifade etme şekillerini ve resimde yansıttığı gelişimsel özellikleri bilmek gerekir. Çocuğun gelişimsel özelliklerini, resimde yansıttığı özellikler ile

Gross ve Haynes (1998)¹⁸ çocuklarla resim yoluyla sözlü iletişimi daha etkili sağlayıp sağlamadığını incelemek için yaptıkları ardışık çalışmalarda, resim çizmenin çocukların iletişim becerilerini, duygu ve algılarını daha iyi yansıttığını bildirmektedir. Yalnızca sözlü iletişim kurulan çocuklar ile resim çizdirerek iletişim kurulan çocukları inceledikleri çalışmada resim çizen çocukların daha çok şey ifade ettiği bulunmuştur.

Hastaneye yatmanın çocukları korkuttuğu, hoş olmayan deneyimlere ve kontrol duygusu kaybına yol açtığı bildirilmektedir. Akut hastalıklarla yatan çocuklar için bilinmeyenlerden kaynaklı korkuların, kronik hastalarda ise önceden yaşanan olumsuz travmaların ve invazif girişimlerin stres yaratacağı öngörülmektedir.^{1,5} Çalışma grubumuzdaki çocukların kronik (%57.6) veya akut hastalık (%42.4) nedeni ile hastanede yatıyor olmalarının hemşire algılarını etkilemediği saptandı. Şen Beytut ve ark. (2009)⁵ kronik hastalığı olan çocukların %61.5'inin, akut hastalığı olan çocukların ise %58.8'inin hastaneyi olumsuz algıladığını, hastane imajı açısından her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını saptamıştır. Çocuklar hemşireler ile hiç karşılaşmadan hemşireler ile ilgili fikir sahibi olabilmektedir. Bunun nedeni toplumda hemşireyi iğne yapan kişi olarak çocuğu korkutmak için tehdit unsuru olarak göstermesi olabilir.

Araştırma grubundaki çocukların anne ve babalarının öğrenim durumlarının hemşire algılarını etkilemediği belirlendi. Literatürde çocuğun aile ortamı, anne baba eğitim düzeyi, hastaneye yatmaya hazırlanmanın etkili olduğu bildirilmektedir. Eğitimli ebeveynlerin çocuklarını hastaneye yatmaya daha iyi

karşılaştırmak çocuğu daha iyi anlamayı sağlayacaktır. Ayrı bir uzmanlık gerektiren bir alan olması nedeniyle çocukların resimlerde yansıttığı gelişim özelliklerine göre irdeleme yapılması oldukça zordur. Bu çalışma kapsamında çocukların çizdiği resimlerde hemşireyi nasıl yansıtmak istediğine yönelik açıklamalar çocukların kendilerine yaptırılmıştır.

hazırlaması beklenmektedir.^{1,5} Çocukların %66.3'ü resimlerinde hemşireleri olumlu (sevilen, iyileştiren, kurtaran, oyun oynatan, yardım edici, güler yüzlü, iyi insan, beyaz giyinir, çocukları seven, çiçeğe benzeyen, melek, kahraman gibi) algılayarak çizmişti. Elinde zürafa ile gezen güler yüzlü bir hemşire ve bir yıldız çizen (Şekil 1) çocuğun "hastanede kendini güvende hissettiğini ve huzurlu olduğunu" ifade etmesi iletişimin ne kadar önemli olduğunu yansıtmaması açısından oldukça dikkat çekicidir.

Bu araştırmanın hemşireler açısından üzerinde durulması gereken en çarpıcı sonucu çocukların 1/3'ünün (%33.7) azımsanmayacak bir oranda hemşireleri olumsuz (iğne yapan, can acıtan, ağlatan, korkutan, kızgın) algıladığına dair sonuçtur. Çocuğun (Şekil 3) "serviste bizimle ilgilenen sarı saçlı çok sinirli bir hemşire var" veya hemşire ve enjektör çizen (Şekil 4) çocuğun "hemşire ve iğne çizdim. Hemşire deyince aklıma iğne geliyor, hemşire odaya girdiğinde ağlıyorum" şeklindeki açıklaması dikkat çekmektedir. Durualp ve ark. (2012)², çocukların %75'inin hemşirelerin iğne yaptığını, Ünal ve ark. (2002)¹⁹'nın yaptığı çalışmanın sonucunda ise çocukların %22'sinin hemşirelerin iğne yaptığını bildirdiğini saptamıştır. Hastaneye yatan çocukların zihinlerinde enjeksiyon ağrılı ve korkutucu işlemlerden biri olarak yer almaktadır. Hemşireyi iğne yapan kişi olarak çocuğu korkutmak için tehdit unsuru olarak göstermek, çocukların hemşireleri algılamasında olumsuz etki yarattığı bilinen bir gerçektir.

Çocuklar duygularını anlatmada çoğu zaman zorlanırlar. Çocuklarla çalışan hemşireler, çocuğun erişkinden farklı olduğunu bilmeli, gelişim düzeyine uygun iletişim tekniklerini kullanabilmelidir. Kolay ve keyifli bir yöntem olan resim çizdirme ile

çocukların hemşire ve diğer sağlık profesyonellerinden beklentileri, hastane ve tedaviye ilişkin korku ve kaygıları belirlenebilir. Çocuk anlaşıldığını hissettiğinde güven duygusu artar, kaygıları azalır ve iyileşme süreci kısalmır.

Sonuç ve Öneriler

Çocukların çoğunlukla hemşireyi kadın olarak algıladığı ve 1/3'ünün hemşireyi olumsuz algıladığı belirlendi. Çocukların yaşı, cinsiyeti, hastanede yatma nedeni ve ebeveynlerinin eğitim durumu gibi değişkenler hemşire algılarını etkilememektedir.

Çocuklar duygularını anlatmada çoğu zaman zorlanırlar. Çocuklarla çalışan hemşireler, çocuğun erişkinden farklı olduğunu bilmeli, gelişim düzeyine uygun iletişim tekniklerini kullanabilmelidir. Kolay ve keyifli bir yöntem olan resim çizme ile çocukların hemşire ve diğer sağlık profesyonellerinden beklentileri, hastane ve tedaviye ilişkin korku ve kaygıları belirlenebilir. Çocuk anlaşıldığını hissettiğinde güven duygusu artar, kaygıları azalır ve iyileşme süreci kısalmır.

Kaynaklar

1. Çavuşoğlu H. Çocuk sağlığı hemşireliği I (Genişletilmiş 9. baskı). Sistem Ofset Ankara, 2008: 47-86.
2. Durualp E, Çiçenoğlu S, Mümüneoğlu S, Kalkanlı G, Altuntaş Z. Hastanede yatmış olan okul öncesi dönem çocuklarının yaptıkları resimlerin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 2012; 1(3):249-260.
3. Armstrong FD. Neurodevelopment and chronic illness: mechanisms of disease and treatment. *Ment Retard Dev Disabil Res Rev* 2006;12(3):168-173.
4. Er M. Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. *Çocuk sağlığı ve hastalıkları dergisi* 2006; 49:155-168.

5. Şen-Beytut D, Bolışık B, Solak U, Seyfioğlu U. Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Dergisi* 2009;2(3):35-44.
6. Goodman RF. Children with chronic illness: the interface of medicine and mental health. *Child Study Center* 2001;5(4):1-9.
7. Stuyck K. Art therapy helps children affected by cancer express their emotions. *Oncology* 2003;48(12):1-4.
8. Güven G. Okul öncesi çocuklarının insan ve aile resmi çizimlerinin değerlendirilmesi. (Doktora Tezi), Oya Ramazan, Yayınlanmamış tez, İstanbul, 2009.
9. Malchiodi, CA. Çocukların resimlerini anlamak (Çev. Ed. Yurtbay T). Nobel Tıp Kitapevleri; 2013.
10. Yavuzer H. Resimleriyle Çocuk. Remzi Kitapevi; 2003;11-67.
11. Dizman H, Gültekin G, Akyol A. Çocukları tanımada resimlerin önemi. *Adli Psikiyatri Dergisi* 2005; 2(2):23-30.
12. Malchiodi CA. Using Drawings intervention with traumatized children. *Trauma and Loss: Research and Interventions* 2001; e-1(1).
13. Canbulat N, Kurt AS, Balcı S, Kara S. An analysis of children's thoughts about the nursing profession using the method of having children draw pictures. *Health MED* 2012;6(6):1900-1905.
14. Okuyucu H. Latent dönemde (6-12 Yaş) çocukların hastane ve hemşireyi algılayış durumlarının incelenmesi. *Çocuk forumu dergisi* 2003; 6(3):34-38.
15. Park JH. Development of instruments to measure Korean-American and Korean Children's emotional reactions to

- hospitalization. (Doctor of Philosophy), Colorado, 2004.
16. Artut K. Okul öncesinde resim eğitimi. Ankara: Anı Yayıncılık, 2007.
17. Schirrmacher R. Art and creative development for young children (4th edition). USA: Delmar Thomsan Learning, 2001.
18. Gross J, Haynes H. Drawing facilitates children's verbal reports of emotionally laden events. *J Exp Child Psychol* 1998; 4:163-179.
19. Ünal AS, Akbayrak N, Uluğ A. Çocukların hemşirelik hakkındaki düşünceleri. *Hemşirelikte araştırma geliştirme dergisi* 2002;4(2):60-66.